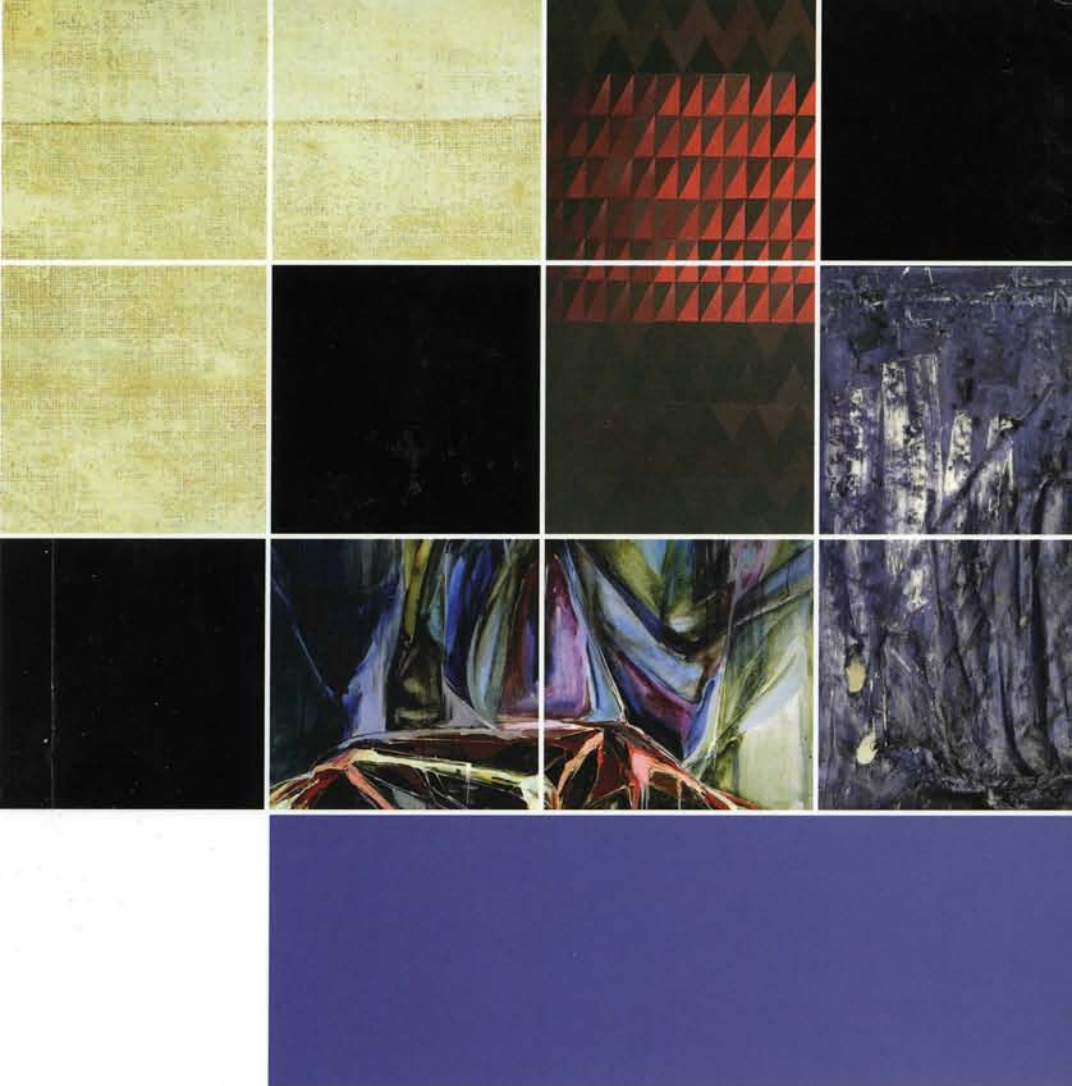

Elżbieta Wolicka-Wolszleger
Obrazy są korzeniami myśli

TOWARZYSTWO NAUKOWE KUL

Elżbieta Wolicka-Wolszleger

Obrazy są korzeniami myśli

LUBLIN

TOWARZYSTWO NAUKOWE

KATOLICKIEGO UNIwersYTETU LUBELSKIEGO JANA PAWŁA II

Przedmowa

Artykuły i eseje zamieszczone w niniejszym zbiorze łączy sygnalizowany tytułową metaforą motyw przewodni, który wytyczył kierunek aż nadto fragmentarycznego, a nawet wyrywkowego, w perspektywie wielu lat, przy różnych okazjach i na różnych płaszczyznach podejmowanego przeze mnie namysłu – nad relacjami sztuki i myśli o sztuce, obrazu i słowa, bezpośredniej percepcji i zdystansowanej teorii. Najwcześniejsze teksty są datowane w latach 80. ubiegłego wieku, „najmłodsze” opublikowano w roku 2009. Większość z nich powstała na zamówienie określonych tematycznie sympozjów i seminariów lub na okoliczność konkretnych wydarzeń w „świecie sztuki” – wystaw oraz towarzyszących im konferencji i dyskusji. Niektóre z nich są czymś w rodzaju publicystycznej „wartości naddanej”, uzyskanej niejako przy okazji prowadzonych przeze mnie systematycznie wykładów uniwersyteckich z teorii sztuki i historii doktryn artystycznych.

Nie tylko rozpiętość czasowa i różnice poziomów poruszanej problematyki, ale także rozbieżności stylistycznej konwencji, tudzież wzgląd na zapotrzebowanie i kompetencyjne przygotowanie odrębnych adresatów, już w punkcie wyjścia spowodowały znaczną niespójność projektowanej antologii – zarówno co do formy językowej, jak i merytorycznej rangi poruszanych w poszczególnych publikacjach kwestii. Rozbieżności te starałam się przynajmniej częściowo „wyretuszować”, przeredagowując dość znacznie niektóre teksty (co zaznaczono w nocie edytorskiej), a przede wszystkim porządkując je i grupując według klucza merytorycznego (nie zaś chronologicznego) i poprawiając wszystkie. Żywię nadzieję, że mimo wszelkie niedostatki zdołałam uniknąć przypadkowości chaotycznej zbierania w postaci *silva rerum*, a zbliżyć się do modelu retrospektywnie potraktowanego *retractatio*.

Całość niniejszego zbioru została podzielona na trzy części: w pierwszej, zatytułowanej *Sztuka – teoria – historia* zgrupowałam artykuły i eseje o charakterze teoretycznym i metateoretycznym,

dotyczące kluczowych kategorii historycznych dyscyplin o sztuce, a także niektórych problemów z zakresu filozofii sztuki, takich, jak: wartości i wartościowanie, piękno, forma i norma, realizm i klasycyzm. W części drugiej znalazły się teksty poświęcone problematyce sztuki sakralnej (szczególnie dyskutowanej w latach 80.-90. ubiegłego wieku). W trzeciej – krótkie eseje poświęcone ekspozycjom malarskim artystów, z którymi czuję się osobiście związana; są one swego rodzaju *homagium* – wyrazem wdzięczności za „święteczne epifanie”, w których, za sprawą ich sztuki, mogłam uczestniczyć.

E. W.

Spis treści

Przedmowa	5
-----------------	---

SZTUKA – TEORIA – HISTORIA

Historia sztuki w nurcie historii kultury (Na marginesie lektury książki Sylvii Feretti)	9
O wartościach i wartościowaniu w historii sztuki	25
Trzej świadkowie – trzy wykładnie idei „klasyczności” w kulturze europejskiej	38
Arystotelesowska idea organicznego ładu	46
Augustyńska idea uniwersalnego porządku	50
Kantowska idea powszechnej zgodności smaku	55
Obrazy są korzeniami myśli	62
Źródła myśli i mowy	65
Obraz duszy w <i>Fajdrosie</i>	70
Funkcje mitycznego obrazu	73
<i>Paideia</i> piękna	79
Piękno pozoru	83
Dekonstrukcja wartości estetycznych w hermeneutyce Hansa-Georga Gadamera	83
Sztuka przeciwko formie i normie	99
Realizm jako kategoria hermeneutyczna	106
Na marginesie lektury <i>Temps et récit</i> Paula Ricoeura	106
W stronę świętego Augustyna	108
W stronę Arystotelesa	113
Czas i opowieść – hermeneutyczny projekt Ricoeura	119
Potęga interpretacji – o książce Karola Bergera	125

SZTUKA I SACRUM

Obraz i słowo w obszarze języka religijnego	135
Mit sakralnego „początku” słowa i obrazu	135
Napięcie między mową „sakralną” i „świecką”	138
Język wizji i uczestnictwa	141
Język mitu i anamnezy	144
Niebezpieczeństwa cywilizacji mediatycznej	147
<i>Sacrum</i> i sztuka – punkty zapalne sporu	150
O różnych typach wyobraźni symbolicznej	160
Święty obraz – objawienie czy opowieść?	170
W kręgu pytań o status „nowej figuracji” – głos w dyskusji	184

GŁOSY O ARTYSTACH

Wiara i wierność oku	189
<i>Princeps serenissima</i>	193
Kiedy jeszcze malowano obrazy... ..	196
Opowieść w bieli	199
Niemy krzyk Marsjasza	203
<i>Rappel à l'ordre</i>	206
Nota edytorska	211
Summary	213
Spis ilustracji	215
Indeks osób	217

Książka Elżbiety Wolickiej-Wolszleger jest obszernym studium, po-myślanym jako analiza wybranych aspektów filozoficzno-krytycznej refleksji nad sztukami plastycznymi. Całość składa się z trzech części. W pierwszej autorka wydobywa z szeroko potraktowanej materii historyczno-filozoficznej określone wątki teoretyczne, które po mistrzowsku interpretuje w kategoriach głębokich przemian i napięć ideowych, towarzyszących rozwojowi sztuk plastycznych od czasów Platona, poprzez estetykę niemiecką XVIII i XIX stulecia, aż po nowoczesne spory wokół pojęcia „realizmu” jako narzędzia (i przedmiotu) hermeneutyki. Teksty dotyczące teorii sztuki uzupełnione zostały analizami określonych problemów z zakresu metodologii historii sztuki.

W części drugiej znalazły się szkice dotyczące najróżniejszych relacji zachodzących pomiędzy sztuką a sferą sacrum. Wolicka pokazuje, w jaki sposób owe relacje były historycznie determinowane trudno uchwytną dialektyką odmiennego rozumienia „religii”, „religijności”, jak i „formy artystycznej”.

Całość zamykają eseje będące wyrazem indywidualnych zainteresowań autorki sztuką współczesną. Stanowią one doskonałe podsumowanie zarówno poruszanej problematyki, jak i analitycznych umiejętności Elżbiety Wolickiej-Wolszleger.

Książka jest jedną z poważniejszych w ostatnich dekadach prób interpretacji teorii sztuki oraz współczesnych zjawisk artystycznych w kontekście głęboko zrozumianej i przemyślanej tradycji filozoficznej. W wyjątkowy sposób ukazuje, że myślenie o obrazach jest niemożliwe bez interpretacji określonych obrazów myśli – refleksji teoretycznej.

Ryszard Kasperowicz

ISBN 978-83-7306-483-6

TOWARZYSTWO NAUKOWE
KATOLICKIEGO UNIwersYTETU LUBELSKIEGO
JANA PAWŁA II